

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 8.6.2011
COM(2011) 326 τελικό

2011/0154 (COD)

Πρόταση

ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο κατά την ποινική διαδικασία και το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη

{SEC(2011) 686 τελικό}

{SEC(2011) 687 τελικό}

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η παρούσα πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου αποβλέπει στον καθορισμό κοινών ελάχιστων προτύπων σε σχέση με τα δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο και να επικοινωνούν μετά τη σύλληψη με τρίτο πρόσωπο, όπως συγγενής, εργοδότης ή προξενική αρχή. Η πρόταση είναι το επόμενο στάδιο σε μια σειρά μέτρων που θεσπίζονται στο ψήφισμα του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009 για έναν οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες, το οποίο περιλαμβάνεται σε παράρτημα του προγράμματος της Στοκχόλμης και έχει εγκριθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 10-11 Δεκεμβρίου 2010. Ο οδικός χάρτης καλεί την Επιτροπή να διατυπώσει προτάσεις υιοθετώντας σταδιακή προσέγγιση. Επομένως, η παρούσα πρόταση είναι σκόπιμο να θεωρηθεί ως αναπόσπαστο στοιχείο μιας εκτενούς δέσμης νομοθετικών πράξεων που θα υποβληθεί τα αμέσως επόμενα έτη και θα προβλέπει τη θεσμοθέτηση ενός ελάχιστου συνόλου δικονομικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ζήτημα της νομικής συνδρομής (ευεργέτημα πενίας), το οποίο στον οδικό χάρτη συνδέθηκε με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, απαιτεί ξεχωριστή πρόταση λόγω της ιδιαιτερότητας και της πολυπλοκότητας του θέματος.
2. Το πρώτο στάδιο είναι η οδηγία 2010/64/ΕΕ της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση¹.
3. Το δεύτερο στάδιο θα είναι μια οδηγία που επί του παρόντος βρίσκεται υπό διαπραγμάτευση βάσει πρότασης της Επιτροπής², σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης, με την οποία θα τίθενται ελάχιστοι κανόνες για το δικαίωμα ενημέρωσης όσον αφορά τα δικαιώματα και τις κατηγορίες, καθώς και με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικογραφία.
4. Αυτή η πρόταση, όπως και τα δύο προηγούμενα μέτρα, αποσκοπεί στη βελτίωση των δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων. Ο καθορισμός κοινών ελάχιστων προτύπων για τα εν λόγω δικαιώματα θα πρέπει να ενισχύσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των δικαστικών αρχών και να διευκολύνει έτσι την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης. Ένας βαθμός συμβατότητας μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών είναι απαραίτητος για τη βελτίωση της δικαστικής συνεργασίας στην ΕΕ.
5. Η πρόταση βασίζεται στο άρθρο 82 παράγραφος 2 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Το εν λόγω άρθρο προβλέπει ότι *«κατά τον βαθμό που είναι απαραίτητο για να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών καθώς και η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές διαστάσεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία*

¹ ΕΕ L280, 26.10.2010, σελ. 1.

² COM(2010)392, 20.7.2010.

μέσω οδηγιών, μπορούν να θεσπίζουν ελάχιστους κανόνες. Στους ελάχιστους αυτούς κανόνες συνεκτιμώνται οι διαφορές μεταξύ των νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών μελών.

Οι ελάχιστοι αυτοί κανόνες αφορούν:

α) το αμοιβαίως παραδεκτό των αποδείξεων μεταξύ των κρατών μελών,

β) τα δικαιώματα των προσώπων στην ποινική διαδικασία,

γ) τα δικαιώματα των θυμάτων της εγκληματικότητας,

δ) [...]»

6. Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ο Χάρτης), θεσπίζει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Το άρθρο 48 διασφαλίζει τον σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης και έχει την ίδια έννοια και εμβέλεια με τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το άρθρο 6 παράγραφος 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)³. Το άρθρο 6 παράγραφος 3 στοιχείο β) της ΕΣΔΑ προβλέπει ότι όποιος κατηγορείται για ποινικό αδίκημα έχει δικαίωμα «όπως διαθέτη τον χρόνο και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του», ενώ το άρθρο 6 παράγραφος 3 στοιχείο γ) κατοχυρώνει το δικαίωμά του «όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέση την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του». Το άρθρο 14 παράγραφος 3 του διεθνούς συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)⁴ περιέχει παρόμοιες, σε μεγάλο βαθμό, διατάξεις. Τόσο το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, όσο και το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη παρέχουν επίσημες διασφαλίσεις κατά της κακομεταχείρισης και προστασία από πιθανή παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (απαγόρευση κακομεταχείρισης). Το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη προάγει το δικαίωμα για σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ. Η σύμβαση της Βιέννης του 1963 περί προξενικών σχέσεων⁵ προβλέπει ότι, από τη στιγμή της σύλληψης ή κράτησής του, κάθε αλλοδαπός έχει το δικαίωμα να ζητήσει την ενημέρωση του προξενείου της χώρας του σχετικά με την κράτησή του, καθώς και το δικαίωμα να δέχεται επισκέψεις από προξενικούς υπαλλήλους.
7. Για να υποστηρίξει την πρόταση, η Επιτροπή προέβη σε εκτίμηση επιπτώσεων. Η έκθεση σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων είναι διαθέσιμη στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://ec.europa.eu/governance...>

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

8. Το άρθρο 6 παράγραφος 3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) ορίζει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και όπως προκύπτουν

³ ΕΕ C303, 14.12.2007, σελ. 30. Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

⁴ 999 U.N.T.S. 171. Το ΔΣΑΠΔ είναι ένα διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα το οποίο τέθηκε προς υπογραφή με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 16 Δεκεμβρίου 1966, έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και είναι δεσμευτικό για αυτά δυνάμει του διεθνούς δικαίου.

⁵ United Nations, Treaty Series, τομ. 596, σελ. 261.

από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ. Το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΣΕΕ προβλέπει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007⁶, στο Στρασβούργο, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τη ΣΛΕΕ και τη ΣΕΕ. Ο Χάρτης ισχύει για όλα τα όργανα της ΕΕ και για όλα τα κράτη μέλη, όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ, όπως στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

9. Η Επιτροπή υπέβαλε το 2004 συνολική πρόταση νομοθεσίας⁷ που καλύπτει τα σημαντικότερα δικαιώματα των κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες. Η πρόταση αυτή δεν εγκρίθηκε από το Συμβούλιο.
10. Στις 30 Νοεμβρίου 2009, το Συμβούλιο Δικαιοσύνης υιοθέτησε οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες⁸, στον οποίο ζητεί την έγκριση, με βαθμιαία διαδικασία, μέτρων που καλύπτουν τα βασικότερα δικονομικά δικαιώματα και καλεί την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις προς το σκοπό αυτό. Το Συμβούλιο αναγνώρισε ότι, μέχρι σήμερα, δεν έχουν γίνει αρκετά βήματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων σε ποινικές διαδικασίες. Τα πλήρη οφέλη της νομοθεσίας της ΕΕ θα γίνουν αισθητά μόνο όταν όλα αυτά τα μέτρα ενσωματωθούν στη νομοθεσία. Το τρίτο και το τέταρτο μέτρο του οδικού χάρτη αφορούν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτο πρόσωπο, για παράδειγμα συγγενή, εργοδότη ή προξενική αρχή.
11. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης, που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 10ης και 11ης Δεκεμβρίου 2009,⁹ επαναβεβαίωσε τη σημασία των δικαιωμάτων του ατόμου στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών, ως θεμελιώδους αξίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως σημαντικού στοιχείου αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών και της εμπιστοσύνης των πολιτών στην ΕΕ. Η προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου θα άρει επίσης τυχόν εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης αναφέρει τον οδικό χάρτη ως αναπόσπαστο μέρος του πολυετούς προγράμματος και καλεί την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις για την ταχεία εφαρμογή του.

3. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕ ΔΙΚΗΓΟΡΟ ΟΠΩΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΑΡΤΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΣΔΑ

12. Το άρθρο 6 του Χάρτη — Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια — ορίζει ότι:
«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.»

Το άρθρο 47 του Χάρτη — Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου — ορίζει ότι:

⁶ ΕΕ C303, 14.12.2007, σελ. 1.

⁷ COM(2004)328, 28.4.2004.

⁸ ΕΕ C295, 4.12.2009, σελ. 1.

⁹ ΕΕ C115, 4.5.2010.

«(...) Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευέται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του. (...)

Το άρθρο 48 του Χάρτη — Τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης — ορίζει ότι:

«2. Διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο.»

Στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής του, ο Χάρτης διασφαλίζει και αντικατοπτρίζει τα αντίστοιχα δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ.

Το άρθρο 6 — Δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης — ορίζει ότι:

«3. Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα:

β) όπως διαθέτη τον χρόνο και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του·

γ) όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέσει την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του[...]

13. Μια σειρά από πρόσφατες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) έχουν αποσαφηνίσει το πεδίο εφαρμογής αυτών των διατάξεων. Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα κρίνει ότι το άρθρο 6 εφαρμόζεται στο προδικαστικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας¹⁰ και ότι πρέπει να προσφέρεται στον ύποπτο συνδρομή δικηγόρου από τα αρχικά στάδια της αστυνομικής ανάκρισης¹¹ και αμέσως μόλις στερείται την ελευθερία του, ανεξαρτήτως ανάκρισης¹². Το Δικαστήριο επίσης αποφάσισε ότι αυτές οι εγγυήσεις πρέπει να ισχύουν και για τους μάρτυρες, όταν στην πραγματικότητα είναι ύποπτοι για την τέλεση αξιόποινης πράξης, καθώς ο επίσημος χαρακτηρισμός του προσώπου είναι αδιάφορος¹³. Στην υπόθεση *Ranovits*,¹⁴ το ΕΔΑΔ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι είχε σημειωθεί παραβίαση του άρθρου 6 όταν οι καταθέσεις του υπόπτου χωρίς την παρουσία του δικηγόρου του χρησιμοποιήθηκαν για να εξασφαλιστεί η καταδίκη του, παρόλο που δεν ήταν τα μόνα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η απουσία νομικής συμβουλής κατά τη διάρκεια της ανάκρισης του αιτούντος αποτελεί περιορισμό των δικαιωμάτων υπεράσπισής του, εκτός από την περίπτωση που υπάρχουν επιτακτικοί λόγοι που δεν επηρεάζουν την αμεροληψία της διαδικασίας¹⁵. Ο αριθμός των καταγγελιών σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο έχει αυξηθεί σταθερά κατά τα τελευταία έτη. Χωρίς την ορθή εφαρμογή της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ),

¹⁰ *Salduz* κατά Τουρκίας, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 36391/02, παρ. 50.

¹¹ Αυτόθι, παρ. 52.

¹² *Dayanan* κατά Τουρκίας, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2010, αίτηση αριθ. 7377/03, παρ. 32.

¹³ *Brusco* κατά Γαλλίας, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, αίτηση αριθ. 1466/07, παρ. 47.

¹⁴ *Ranovits* κατά Κύπρου, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 4268/04, παρ. 73-76.

¹⁵ Αυτόθι, παρ. 66.

τα κράτη μέλη ενδέχεται να επιβαρυνθούν με σημαντικές δαπάνες λόγω των αποζημιώσεων που χορηγούνται από το ΕΔΑΔ στους νικήσαντες διαδίκους¹⁶.

14. Σύμφωνα με την εντολή που ορίζεται από τον οδικό χάρτη σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα, η παρούσα οδηγία θεσπίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις σε επίπεδο ΕΕ που διέπουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο υπόπτων και κατηγορουμένων. Κατ' αυτόν τον τρόπο προωθεί την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, και ιδίως των άρθρων 6, 47 και 48, βάσει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, όπως έχει ερμηνευθεί από το ΕΔΑΔ.

4. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ

15. Ένας ύποπτος ή κατηγορούμενος ο οποίος στερείται την ελευθερία του πρέπει να έχει δικαίωμα να επικοινωνεί μετά τη σύλληψη με τουλάχιστον ένα πρόσωπο που υποδεικνύει ο ίδιος, π.χ. συγγενής ή εργοδότης. Τα κράτη μέλη πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι οι νόμιμοι εκπρόσωποι του παιδιού που είναι ύποπτο ή κατηγορούμενο για τέλεση εγκλήματος ενημερώνονται το ταχύτερο δυνατό ότι το παιδί βρίσκεται υπό κράτηση και για τους λόγους για τους οποίους κρατείται, εκτός εάν τούτο αντιβαίνει στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Παρέκκλιση από αυτό το δικαίωμα θα πρέπει να επιτρέπεται μόνο σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις.
16. Σε περίπτωση που ο κρατούμενος είναι αλλοδαπός, είναι σκόπιμη η ενημέρωση των προξενικών αρχών της χώρας καταγωγής του. Οι αλλοδαποί ύποπτοι και κατηγορούμενοι αποτελούν ευδιάκριτη κατηγορία ευάλωτων ατόμων, τα οποία ενίοτε χρήζουν επιπρόσθετης προστασίας, όπως αυτή που προβλέπεται από τη σύμβαση της Βιέννης του 1963 περί προξενικών σχέσεων, η οποία προβλέπει ότι, από τη στιγμή της σύλληψης ή κράτησής του, κάθε αλλοδαπός έχει το δικαίωμα να ζητήσει την ενημέρωση του προξενείου της χώρας του σχετικά με την κράτησή του, καθώς και το δικαίωμα να δέχεται επισκέψεις από προξενικούς υπαλλήλους.

5 ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1 — Σκοπός

17. Σκοπός της οδηγίας είναι η θέσπιση κανόνων που να διέπουν τα δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων και προσώπων που υπάγονται στη διαδικασία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, ώστε να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών εις βάρος τους και η θέσπιση κανόνων που να διέπουν το δικαίωμα υπόπτων και κατηγορουμένων που στερούνται την ελευθερία τους να επικοινωνούν μετά τη σύλληψη με τρίτο πρόσωπο.

Άρθρο 2 — Πεδίο εφαρμογής

18. Η οδηγία εφαρμόζεται από τη στιγμή που ένα πρόσωπο ενημερώνεται από τις αρμόδιες αρχές ενός κράτους μέλους, μέσω επίσημης ειδοποίησης ή με άλλο τρόπο, ότι θεωρείται ύποπτο ή κατηγορείται για τέλεση αξιόποινης πράξης μέχρι την

¹⁶ Εκτίμηση επιπτώσεων που συνοδεύει την παρούσα πρόταση, αναφερόμενη στην παράγραφο 7, σ. 12.

ολοκλήρωση των δικονομικών διαδικασιών (συμπεριλαμβανομένης τυχόν προσφυγής).

19. Οι διαδικασίες του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης¹⁷ εμπίπτουν ρητά στο πεδίο εφαρμογής της πρότασης. Η οδηγία καθιστά εφαρμοστέες στο πλαίσιο των διαδικασιών παράδοσης βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης τις δικονομικές εγγυήσεις των άρθρων 47 και 48 του Χάρτη και των άρθρων 5 και 6 της ΕΣΔΑ.

Άρθρο 3 — Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας

20. Το υπόψη άρθρο κατοχυρώνει τη γενική αρχή ότι όλοι οι ύποπτοι και κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας πρέπει να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο το νωρίτερο δυνατόν, εντός προθεσμίας και κατά τρόπο που να τους επιτρέπει να ασκούν τα δικαιώματα υπεράσπισής τους. Η πρόσβαση σε δικηγόρο πρέπει να χορηγείται το αργότερο κατά τη στέρηση της ελευθερίας και εντός των καλύτερων προθεσμιών σε σχέση με τις συνθήκες κάθε υπόθεσης. Ανεξάρτητα από το κατά πόσον το συγκεκριμένο πρόσωπο στερείται την ελευθερία ή όχι, πρέπει να μπορεί να επωφελείται της συνδρομής δικηγόρου ήδη από το στάδιο της ανάκρισης. Αυτή η συνδρομή πρέπει επίσης να προσφέρεται όταν διενεργείται κάποια δικονομική πράξη ή κάποια πράξη συλλογής αποδεικτικών στοιχείων που απαιτεί ή επιτρέπει την παρουσία του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, εκτός εάν υπάρχει κίνδυνος αλλοίωσης, αφαίρεσης ή καταστροφής των αποδεικτικών στοιχείων που πρέπει να συλλεγούν λόγω του διαστήματος που μεσολαβεί μέχρι την έλευση δικηγόρου. Τούτο συμφωνεί με τη νομολογία του ΕΔΑΔ, κατά την οποία πρέπει να προσφέρεται στον ύποπτο συνδρομή δικηγόρου «ήδη από τα αρχικά στάδια της αστυνομικής ανάκρισης» και αμέσως μόλις στερείται την ελευθερία του, ανεξαρτήτως ανάκρισης.

Άρθρο 4 — Περιεχόμενο του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο

21. Το παρόν άρθρο ορίζει τις δραστηριότητες στις οποίες θα πρέπει να έχει δικαίωμα να προβεί ο δικηγόρος που εκπροσωπεί τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο για την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να έχει διαβουλεύσεις με τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο επαρκούς διάρκειας και συχνότητας, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης· να παρίσταται σε κάθε ανάκριση ή ακρόαση· υπό την επιφύλαξη της εξαίρεσης που ορίζεται ανωτέρω στις περιπτώσεις που η καθυστέρηση μπορεί να επηρεάσει τη διαθεσιμότητα των αποδεικτικών στοιχείων, να παρίσταται σε κάθε ερευνητική πράξη ή πράξη συλλογής αποδεικτικών στοιχείων για την οποία η ισχύουσα εθνική νομοθεσία απαιτεί ή ρητά επιτρέπει την παρουσία του υπόπτου ή κατηγορουμένου· να έχει πρόσβαση στον τόπο κράτησης, ώστε να ελέγχει τις συνθήκες κράτησης. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου απηχούν επανειλημμένες αποφάσεις του ΕΔΑΔ, στις οποίες τονίζεται ότι η άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης πρέπει να είναι αποτελεσματική και προσδιορίζονται οι δραστηριότητες¹⁸ στις οποίες πρέπει να μπορεί να προβαίνει ο δικηγόρος που εκπροσωπεί τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο.

¹⁷ Απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2002 για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (2002/584/ΔΕΥ) ΕΕ L190, 18.7.2002 σελ. 1.

¹⁸ *Dayanan κατά Τουρκίας*, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2010, αίτηση αριθ. 7377/03, παρ. 32.

Άρθρο 5 — Το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη

22. Το παρόν άρθρο θεσπίζει το δικαίωμα των προσώπων που στερούνται την ελευθερία τους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών να επικοινωνούν το νωρίτερο δυνατόν μετά τη σύλληψη με ένα πρόσωπο που υποδεικνύουν, πιθανότατα συγγενή ή εργοδότη, ούτως ώστε να τον ενημερώνουν για την κράτησή τους. Οι νόμιμοι εκπρόσωποι παιδιών που στερούνται την ελευθερία τους πρέπει να ενημερώνονται το νωρίτερο δυνατόν σχετικά με την κράτηση του παιδιού και τους λόγους για τους οποίους κρατείται, εκτός εάν τούτο αντιβαίνει στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Όταν είναι αδύνατο να υπάρξει επικοινωνία με ή να ειδοποιηθεί το πρόσωπο που έχει υποδειχθεί από τον κρατούμενο παρά το γεγονός ότι έχει καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια (αν, για παράδειγμα, το πρόσωπο που έχει υποδειχθεί δεν απαντά στο τηλέφωνο), ο κρατούμενος πρέπει να ενημερώνεται σχετικά με το ανέφικτο της ειδοποίησης. Οι ενδεχόμενες συνέπειες ρυθμίζονται από το εθνικό δίκαιο. Παρέκκλιση από το εν λόγω δικαίωμα επιτρέπεται μόνο στις περιορισμένες περιπτώσεις του άρθρου 8. Οι διατάξεις τού παρόντος άρθρου απηχούν την έκκληση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να γίνει το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης στην Ευρώπη πιο φιλικό για τα παιδιά¹⁹ και είναι σύμφωνες προς τη γνώμη της επιτροπής για την πρόληψη των βασανιστηρίων, η οποία επανειλημμένα τόνισε ότι το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου σχετικά με την κράτηση αποτελεί σημαντική προστασία απέναντι στην κακομεταχείριση και προς τις διατάξεις των κατευθυντήριων γραμμών της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη²⁰.

Άρθρο 6 — Το δικαίωμα επικοινωνίας με τις προξενικές ή διπλωματικές αρχές

23. Στο υπόψη άρθρο κατοχυρώνεται το δικαίωμα επικοινωνίας με τις προξενικές αρχές. Το άρθρο ορίζει ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να μεριμνούν για τη διασφάλιση του δικαιώματος κάθε αλλοδαπού κρατούμενου που το επιθυμεί να ζητά και να επιτυγχάνει την ενημέρωση των προξενικών αρχών του κράτους του οποίου είναι υπήκοοι σχετικά με το γεγονός της κράτησης. Παρέκκλιση από το εν λόγω δικαίωμα επιτρέπεται μόνο στις περιορισμένες περιπτώσεις του άρθρου 8.

Άρθρο 7 — Απόρρητο

24. Τα δικαιώματα υπεράσπισης προστατεύονται από την υποχρέωση να τηρούνται απολύτως απόρρητες όλες οι μορφές επικοινωνίας μεταξύ υπόπτου ή κατηγορουμένου και του δικηγόρου του, χωρίς παρεκκλίσεις. Το ΕΔΑΔ έκρινε ότι ένας από τους βασικούς παράγοντες για την αποτελεσματική εκπροσώπηση εκ μέρους του δικηγόρου των συμφερόντων του πελάτη είναι η αρχή της προστασίας του απορρήτου των πληροφοριών που ανταλλάσσονται μεταξύ τους. Επίσης, έκρινε ότι η απόρρητη επικοινωνία με τον δικηγόρο προστατεύεται από την ΕΣΔΑ ως σημαντική εγγύηση του δικαιώματος υπεράσπισης²¹.

¹⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής για το θεματολόγιο της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού — COM(2011)60 της 15.2.2011.

²⁰ Κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη της 17.10.2010.

²¹ *Castravet κατά Μολδαβίας*, απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, αίτηση αριθ. 23393/05, παρ. 49, *Istratii και λοιποί κατά Μολδαβίας*, απόφαση της 27ης Μαρτίου 2007, αιτήσεις αριθ. 8721/05, 8705/05, 8742/05, παρ. 89.

Άρθρο 8 — Παρεκκλίσεις

25. Η ύψιστη σημασία των δικαιωμάτων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία συνεπάγεται ότι, κατ' αρχήν, δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από αυτά. Εντούτοις, η νομολογία του ΕΔΑΔ αφήνει περιορισμένα περιθώρια για παρεκκλίσεις από το άρθρο 3, το άρθρο 4 παράγραφοι 1 έως 3, το άρθρο 5 και το άρθρο 6, όσον αφορά τα αρχικά στάδια της ποινικής διαδικασίας. Το ΕΔΑΔ έχει κρίνει ότι, παρόλο που το δικαίωμα ενός προσώπου που κατηγορείται για την τέλεση ποινικού αδικήματος να λαμβάνει αποτελεσματική υπεράσπιση από δικηγόρο δεν είναι απόλυτο, κάθε εξαίρεση από την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος πρέπει να οροθετείται με σαφήνεια, να είναι αυστηρά περιορισμένη χρονικά²² και, ενόψει της συνολικής διαδικασίας, δεν πρέπει να στερεί από τον κατηγορούμενο το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη²³. Η παρούσα διάταξη βασίζεται στην εν λόγω νομολογία και επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις, με επιφύλαξη της αρχής της αναγκαιότητας και των δικονομικών εγγυήσεων. Κάθε παρέκκλιση πρέπει να δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους επείγουσας ανάγκης για την αποτροπή κινδύνου ζωής ή σωματικής ακεραιότητας ενός ή περισσότερων ανθρώπων. Επιπλέον, κάθε παρέκκλιση πρέπει να σέβεται την αρχή της αναλογικότητας, που σημαίνει ότι η αρμόδια αρχή πρέπει πάντοτε να επιλέγει την εναλλακτική λύση που περιορίζει λιγότερο το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και πρέπει να περιορίζει όσο είναι δυνατόν τη διάρκεια του περιορισμού. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΑΔ, καμία παρέκκλιση δεν μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά στον τύπο ή τη σοβαρότητα του αδικήματος και κάθε απόφαση για παρέκκλιση απαιτεί την κατά περίπτωση αξιολόγηση της αρμόδιας αρχής. Σε κάθε περίπτωση, καμία παρέκκλιση δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να απειλείται ο δίκαιος χαρακτήρας της διαδικασίας και οι καταθέσεις ενός προσώπου χωρίς την παρουσία δικηγόρου δεν επιτρέπεται ποτέ να χρησιμοποιούνται ως αποδεικτικά στοιχεία εναντίον του. Τέλος, από την παρούσα διάταξη απαιτείται οι παρεκκλίσεις να εγκρίνονται με αιτιολογημένη απόφαση δικαστικής αρχής, που σημαίνει ότι η απόφαση δεν μπορεί να λαμβάνεται από την αστυνομία ή από άλλες αρχές επιβολής του νόμου, οι οποίες δεν θεωρούνται ως δικαστικές αρχές σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και το ΕΔΑΔ.. Η ίδια αρχή και οι ίδιοι περιορισμοί ισχύουν για παρεκκλίσεις από το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη με τρίτο πρόσωπο.

Άρθρο 9 — Παραίτηση από δικαίωμα

26. Το ΕΔΑΔ έχει κρίνει ότι για να είναι έγκυρη η παραίτηση από δικαίωμα ενόψει της ΕΣΔΑ, πρέπει να είναι εκούσια, να διατυπώνεται χωρίς περιθώρια αμφιβολίας και να συνοδεύεται από ελάχιστες εγγυήσεις ανάλογες με τη σημασία της²⁴. Την εν λόγω νομολογία απηχεί το άρθρο 9, όπου προβλέπεται ότι η παραίτηση από δικαίωμα (το γεγονός και οι περιστάσεις της οποίας πρέπει να καταγράφονται) πρέπει να είναι εκούσια, να διατυπώνεται χωρίς περιθώρια αμφιβολίας και να τελείται με πλήρη γνώση των συνεπειών της, με νομική συμβουλή ως προς αυτές τις επιπτώσεις ή με

²² *Salduz κατά Τουρκίας*, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 36391/02, παρ. 55.

²³ Αυτόθι, παρ. 52.

²⁴ *Salduz κατά Τουρκίας*, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 36391/02, παρ. 59, *Panovits κατά Κύπρου*, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 4268/04, παρ. 68, *Yoldas κατά Τουρκίας*, απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2010, αίτηση αριθ. 27503/04, παρ. 52.

άλλον τρόπο. Επίσης, το πρόσωπο πρέπει να είναι σε θέση να κατανοεί τις επιπτώσεις.

Άρθρο 10 — Πρόσωπα που δεν είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι

27. Το παρόν άρθρο προβλέπει προστασία και ένδικα βοηθήματα για πρόσωπα, π.χ. μάρτυρες, που κατά τη διάρκεια ανάκρισης ή ακρόασης καθίστανται ύποπτοι ή κατηγορούμενοι. Αυτό βασίζεται στη νομολογία του ΕΔΑΔ, κατά την οποία η εγγύηση δίκαιης δίκης, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε δικηγόρο, πρέπει να ισχύει και για τους μάρτυρες, όταν στην πραγματικότητα είναι ύποπτοι για την τέλεση αξιόποινης πράξης, καθώς ο επίσημος χαρακτηρισμός του προσώπου είναι αδιάφορος²⁵.

Άρθρο 11 — Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο της διαδικασίας του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης

28. Το παρόν άρθρο απηχεί την εντολή του άρθρου 82 παράγραφος 2 της συνθήκης για τη θέσπιση οδηγιών για τους ελάχιστους κανόνες, λαμβάνοντας υπόψη «τον βαθμό που είναι απαραίτητο για να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών καθώς και η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές διαστάσεις.» Η βελτίωση του συστήματος του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης αποτελεί κεντρικό δόγμα της τρίτης έκθεσης της Επιτροπής για την εφαρμογή της απόφασης-πλαίσιου του Συμβουλίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης²⁶. Το παρόν άρθρο βασίζεται στο άρθρο 11 της απόφασης-πλαίσιου 2002/584/ΔΕΥ²⁷ για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης η οποία αναφέρει ότι το πρόσωπο που συλλαμβάνεται προς το σκοπό της εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης έχει το δικαίωμα να προσφύγει στις υπηρεσίες νομικού παραστάτη, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους εκτέλεσης. Η συγκεκριμένη διάταξη δεν θα έχει ως αποτέλεσμα την αμφισβήτηση της αμοιβαίας αναγνώρισης· πράγματι, στην παρούσα φάση, η ουσία της υπόθεσης δεν θα εξετάζεται από τον δικηγόρο στο κράτος μέλος έκδοσης, δεδομένου ότι ο ρόλος του θα περιορίζεται στο να παρέχει τη δυνατότητα στον εκζητούμενο να ασκήσει τα προβλεπόμενα από την απόφαση-πλαίσιο δικαιώματά του. Προς τούτο, καθήκον του δικηγόρου στο κράτος μέλος έκδοσης θα είναι η παροχή συνδρομής και πληροφοριών στον δικηγόρο του κράτους μέλους εκτέλεσης.

Η ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, που αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της αμοιβαίας αναγνώρισης, επιτυγχάνεται με την θέσπιση της υποχρέωσης να ενημερώνεται το κράτος μέλος έκδοσης για τη σύλληψη προσώπου που συλλαμβάνεται βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και με την βελτίωση της υπεράσπισης των συμφερόντων αυτού του προσώπου με την προσφυγή σε δικηγόρο στο κράτος μέλος έκδοσης που θα επικουρεί τον δικηγόρο που ορίζεται στο κράτος μέλος εκτέλεσης, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στον συλληφθέντα να ασκεί αποτελεσματικότερα τα δικαιώματά του στο κράτος εκτέλεσης, σύμφωνα με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Η συγκεκριμένη βοήθεια μπορεί

²⁵ *Brusco κατά Γαλλίας*, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, αίτηση αριθ. 1466/07, παρ. 47.

²⁶ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή, από το 2007, της απόφασης-πλαίσιου του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών, COM (2011) 175, της 11.4.2011.

²⁷ ΕΕ L190 της 18.07.2002, σελ.1.

να διευκολύνει την αποτελεσματική άσκηση, στο κράτος μέλος εκτέλεσης, των προβλεπόμενων από την απόφαση πλαίσιο δικαιωμάτων, κυρίως της δυνατότητας να επικαλείται έναν λόγο μη εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης δυνάμει των άρθρων 3 και 4· για παράδειγμα : η παρουσία δικηγόρου στο κράτος μέλος έκδοσης μπορεί να αποδειχθεί σημαντική όταν πρόκειται να προσκομισθεί η απόδειξη της ύπαρξης προγενέστερης απόφασης ικανής να έχει ως συνέπεια την εφαρμογή της αρχής «ne bis in idem» δυνάμει του άρθρου 3 παράγραφος 2 της απόφασης πλαισίου. Η διαδικασία εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης δεν θα καθυστερήσει επειδή το άρθρο 11 δεν επηρεάζει τις προθεσμίες που ορίζονται στην απόφαση πλαίσιο. Αντίθετα, η παρέμβαση δικηγόρου στο κράτος μέλος έκδοσης θα επιτρέψει στο να επιτευχθεί ταχύτερα η συναίνεση του συλληφθέντος ως προς την παράδοσή του, δεδομένου ότι θα λάβει πληρέστερες πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία στο συγκεκριμένο κράτος και με τις συνέπειες της συναίνεσής του.

Άρθρο 12 — Νομική συνδρομή (ευεργέτημα πενίας)

29. Σύμφωνα με το άρθρο 47 παράγραφος 3 του Χάρτη:

«Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται ευεργέτημα πενίας, εφόσον το ευεργέτημα αυτό είναι αναγκαίο για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.»

Το άρθρο 6(3) της ΕΣΔΑ προβλέπει ότι όποιος κατηγορείται για ποινικό αδίκημα δικαιούται δωρεάν νομικής συνδρομής «εν η περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώσει συνήγορον [...], όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης.»

Παρόλο που στόχος της παρούσας οδηγίας δεν είναι η ρύθμιση του ζητήματος του ευεργετήματος πενίας, περιέχει διάταξη που απαιτεί από τα κράτη μέλη να συνεχίσουν να εφαρμόζουν τα εγχώρια καθεστώτα ευεργετημάτων πενίας. Αυτά τα εγχώρια καθεστώτα ευεργετήματος πενίας πρέπει να συμμορφώνονται με τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ. Επιπλέον, τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να εφαρμόζουν λιγότερο ευνοϊκές προϋποθέσεις για το ευεργέτημα πενίας για περιπτώσεις που βάσει της παρούσας οδηγίας παρέχεται πρόσβαση σε δικηγόρο, σε σύγκριση με περιπτώσεις που η πρόσβαση σε δικηγόρο ήταν ήδη διαθέσιμη σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

Άρθρο 13 — Ένδικα βοηθήματα σε περίπτωση παραβιάσεων του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο

30. Το παρόν άρθρο απηχεί τη νομολογία του ΕΔΑΔ, κατά την οποία ο πιο πρόσφορος τρόπος αποκατάστασης της παραβίασης του δικαιώματος της ΕΣΔΑ για δίκαιη δίκη είναι η επαναφορά του υπόπτου ή κατηγορουμένου, όσο είναι δυνατόν, στη θέση που θα είχε εάν δεν είχαν παραβιαστεί τα δικαιώματά του²⁸. Το ΕΔΑΔ απεφάνθη ότι ακόμη και αν επιτακτικοί λόγοι δικαιολογούν κατ' εξαίρεση την άρνηση της πρόσβασης σε δικηγόρο, αυτός ο περιορισμός — όπως και αν δικαιολογείται — δεν μπορεί να θίγει υπερβολικά τα δικαιώματα του κατηγορουμένου από το άρθρο 6 της

²⁸ *Salduz* κατά Τουρκίας, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 36391/02, παρ. 72.

ΕΣΔΑ, τα οποία κατ' αρχή τίγονται ανεπανόρθωτα όταν ενοχοποιητικές καταθέσεις που λαμβάνονται κατά την αστυνομική ανάκριση χωρίς πρόσβαση σε δικηγόρο χρησιμοποιούνται για την καταδίκη του κατηγορουμένου²⁹. Ως εκ τούτου, το συγκεκριμένο άρθρο απαγορεύει, κατ' αρχήν, τη χρήση αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συγκεντρωθεί σε περιπτώσεις κατά τις οποίες υπήρξε άρνηση της πρόσβασης σε δικηγόρο, εκτός από εκείνες τις εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες η χρήση αποδεικτικών στοιχείων αυτού του είδους δεν πρόκειται να θίξει τα δικαιώματα υπεράσπισης.

Άρθρο 14 — Ρήτρα μη υποβάθμισης των προτύπων

31. Σκοπός τού υπόψη άρθρου είναι να εξασφαλισθεί ότι ο καθορισμός κοινών ελάχιστων προτύπων κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα έχει ως συνέπεια την υποβάθμιση των προτύπων σε ορισμένα κράτη μέλη, καθώς και ότι θα διατηρηθούν σε ισχύ τα πρότυπα που καθορίζονται στον Χάρτη και στην ΕΣΔΑ. Δεδομένου ότι η παρούσα οδηγία προβλέπει ελάχιστους κανόνες, σύμφωνα με το άρθρο 82 της ΣΛΕΕ, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να θεσπίζουν πρότυπα πιο αυστηρά από αυτά που συμφωνούνται στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 15 — Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο

32. Το υπόψη άρθρο προβλέπει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να θέσουν σε εφαρμογή την οδηγία έως την xx/xx/ 20xx και να διαβιβάσουν στην Επιτροπή, μέχρι την ίδια ημερομηνία, το κείμενο των διατάξεων που θα θεσπίσουν με σκοπό την ενσωμάτωσή της στην εθνική τους νομοθεσία.

Άρθρο 16 – Έναρξη ισχύος

33. Το υπόψη άρθρο προβλέπει ότι η οδηγία θα τεθεί σε ισχύ την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

6. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΤΗΤΑΣ

34. Ο σκοπός της πρότασης δεν μπορεί να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη και μόνο, διότι υφίσταται ακόμα σημαντικός βαθμός ανομοιογένειας στην ακριβή μέθοδο και τον χρόνο άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο στις ποινικές διαδικασίες εντός της ΕΕ. Δεδομένου ότι η πρόταση αποσκοπεί στην προώθηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, μόνο η δράση που αναλαμβάνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση θα επιτρέψει τη θέσπιση συνεκτικών κοινών ελάχιστων προτύπων, τα οποία θα ισχύουν στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρόταση θα οδηγήσει στην προσέγγιση των δικονομικών κανόνων των κρατών μελών που διέπουν τον χρόνο και τον τρόπο πρόσβασης σε δικηγόρο για υπόπτους και κατηγορουμένους και για πρόσωπα που υπάγονται στη διαδικασία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, με σκοπό την ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Κατά συνέπεια, η πρόταση είναι σύμφωνη με την αρχή της επικουρικότητας.

²⁹ *Salduz κατά Τουρκίας*, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008, αίτηση αριθ. 36391/02, παρ. 55.

7. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

35. Η πρόταση συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας κατά το ότι περιορίζεται στο ελάχιστο αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του δεδηλωμένου της στόχου σε ευρωπαϊκό επίπεδο και δεν υπερβαίνει το μέτρο που είναι αναγκαίο για τον σκοπό αυτό.

Πρόταση

ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο κατά την ποινική διαδικασία και το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 82 παράγραφος 2,

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Κατόπιν διαβίβασης του σχεδίου νομοθετικής πράξης στα εθνικά κοινοβούλια,

Έχοντας υπόψη τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής³⁰,

Έχοντας υπόψη τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών³¹,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ο «Χάρτης»), το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (εφεξής η «ΕΣΔΑ») και το άρθρο 14 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (εφεξής το «ΔΣΑΠΔ») διασφαλίζουν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Το άρθρο 48 του Χάρτη διασφαλίζει το σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης.
- (2) Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της δικαστικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- (3) Η αμοιβαία αναγνώριση μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μόνο σε καθεστώς αμοιβαίας εμπιστοσύνης, η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη λεπτομερών κανόνων για την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων και εγγυήσεων που απορρέουν από τον Χάρτη, την ΕΣΔΑ και το ΔΣΑΠΔ. Η θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων εκτιμάται ότι θα οδηγήσει στην τόνωση της εμπιστοσύνης στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης όλων των κρατών μελών και, κατ' επέκταση, στην αύξηση της αποτελεσματικότητας της δικαστικής συνεργασίας, σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης, καθώς και στην προαγωγή μιας νοοτροπίας υπέρ των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση. Οι

³⁰ ΕΕ C , , σελ. .

³¹ ΕΕ C , , σελ. .

κανόνες αυτοί θα πρέπει επίσης να οδηγήσουν στην άρση των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών. Αυτοί οι κοινοί ελάχιστοι κανόνες θα πρέπει να ισχύουν για το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και για το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη.

- (4) Μολονότι όλα τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη της ΕΣΔΑ και του ΔΣΑΠΔ, η πείρα έχει δείξει ότι το γεγονός αυτό από μόνο του δεν επιτρέπει πάντοτε επαρκή βαθμό εμπιστοσύνης στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών.
- (5) Στις 30 Νοεμβρίου 2009 το Συμβούλιο ενέκρινε τον οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες («οδικός χάρτης»)³². Στο πρόγραμμα της Στοκχόλμης, που εγκρίθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 2009³³, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τον οδικό χάρτη και τον έκανε μέρος τού εν λόγω προγράμματος (σημείο 2.4). Υιοθετώντας μια σταδιακή προσέγγιση, ο οδικός χάρτης ζητεί την έγκριση μέτρων όσον αφορά το δικαίωμα σε μετάφραση και διερμηνεία³⁴, το δικαίωμα στην ενημέρωση περί δικαιωμάτων και σχετικά με τις κατηγορίες³⁵, το δικαίωμα σε συνδρομή δικηγόρου και στο ευεργέτημα πενίας, το δικαίωμα επικοινωνίας με συγγενείς, εργοδότες και προξενικές αρχές και ειδικές διασφαλίσεις για ευάλωτους υπόπτους ή κατηγορουμένους. Ο οδικός χάρτης επισημαίνει ότι η σειρά των δικαιωμάτων είναι ενδεικτική, γεγονός που υποδηλώνει ότι μπορεί να μεταβάλλεται ανάλογα με τις προτεραιότητες. Ο οδικός χάρτης έχει σχεδιαστεί ώστε να λειτουργεί ως σύνολο. Τα οφέλη του θα γίνουν αισθητά μόνο όταν θα έχει εφαρμοστεί στο σύνολό του.
- (6) Η παρούσα οδηγία θέτει τους ελάχιστους κανόνες σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτο πρόσωπο μετά τη σύλληψη, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, εξαιρουμένης της διοικητικής διαδικασίας που επισύρει κυρώσεις, όπως είναι διαδικασία που αφορά φορολογικά θέματα ή θέματα ανταγωνισμού, και στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Έτσι, η οδηγία προωθεί την εφαρμογή του Χάρτη, και ιδίως των άρθρων 4, 6, 7, 47 και 48, βάσει των άρθρων 3, 5, 6 και 8 της ΕΣΔΑ όπως έχουν ερμηνευθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- (7) Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 14 παράγραφος 2 του ΔΣΑΠΔ. Το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτο αποτελεί σημαντική εγγύηση κατά της κακομεταχείρισης που απαγορεύεται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και το δικαίωμα γνωστοποίησης της κράτησης στο προξενείο της χώρας τού κρατούμενου βασίζεται στη σύμβαση της Βιέννης του 1963 περί προξενικών σχέσεων. Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να διευκολύνει την πρακτική εφαρμογή των εν λόγω δικαιωμάτων ούτως ώστε να διασφαλίζουν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

³² EE C 295, 4.12.2009, σελ. 1

³³ EE C 115, 4.5.2010.

³⁴ Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία, ΕΕ L 280 της 26.10.2010, σελ. 1.

³⁵ Οδηγία 2010/XXX/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών.

- (8) Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει κρίνει κατά πάγια νομολογία ότι ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο κατά τα αρχικά στάδια της αστυνομικής ανάκρισης και σε κάθε περίπτωση από την αρχή της κράτησης, για την προστασία του δικαιώματος δίκαιης δίκης και ιδίως του πλεονεκτήματος για τη μη αποκάλυψη στοιχείων που επιβαρύνουν τη θέση του κατηγορουμένου, καθώς και για την αποφυγή της κακομεταχείρισης.
- (9) Ένα παρόμοιο δικαίωμα με την παρουσία δικηγόρου πρέπει να παραχωρείται όποτε από την εθνική νομοθεσία επιτρέπεται ρητά ή απαιτείται η παρουσία του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σε κάποιο δικονομικό στάδιο ή σε κάποια διαδικασία συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, π.χ. σε μια έρευνα. Πράγματι, σε αυτές τις περιπτώσεις, η παρουσία δικηγόρου μπορεί να ενισχύσει τα δικαιώματα υπεράσπισης χωρίς να επηρεάζει την ανάγκη τήρησης του απορρήτου ορισμένων ανακριτικών πράξεων, δεδομένου ότι η παρουσία του προσώπου καταργεί τον απόρρητο χαρακτήρα των εν λόγω πράξεων· αυτό το δικαίωμα τελεί υπό την επιφύλαξη της ανάγκης διασφάλισης αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία λόγω του χαρακτήρα τους μπορούν να αλλοιωθούν, να αφαιρεθούν ή να καταστραφούν σε περίπτωση που η αρμόδια αρχή οφείλει να αναμένει την έλευση δικηγόρου.
- (10) Για να είναι αποτελεσματική, η πρόσβαση σε δικηγόρο πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στον δικηγόρο να προβαίνει σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που προσιδιάζουν στη νομική συμβουλή, όπως έχει κρίνει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτές περιλαμβάνουν την ενεργό συμμετοχή σε ανακρίσεις ή ακροάσεις, διαβουλεύσεις με τον πελάτη για τη συζήτηση της υπόθεσης και την προετοιμασία της υπεράσπισης, την έρευνα για απαλλακτικά αποδεικτικά στοιχεία, την υποστήριξη του καταπονημένου πελάτη και τον έλεγχο των συνθηκών κράτησης.
- (11) Η διάρκεια και η συχνότητα των διαβουλεύσεων μεταξύ υπόπτου ή κατηγορουμένου και δικηγόρου εξαρτάται από τις περιστάσεις κάθε διαδικασίας και ιδίως από την πολυπλοκότητα της υπόθεσης και τα εφαρμοστέα δικονομικά στάδια. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να περιορίζονται γενικά, καθώς κάτι τέτοιο μπορεί να θίγει την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης.
- (12) Οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι που στερούνται την ελευθερία τους θα πρέπει να έχουν δικαίωμα να επικοινωνούν αμέσως μετά τη σύλλησή τους με πρόσωπο της επιλογής τους, όπως συγγενής ή εργοδότης, για να το ενημερώνουν σχετικά με την κράτηση.
- (13) Οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι που στερούνται την ελευθερία τους πρέπει επίσης να έχουν το δικαίωμα να επικοινωνούν με τις σχετικές προξενικές ή διπλωματικές αρχές. Το δικαίωμα σε προξενική συνδρομή κατοχυρώνεται από το άρθρο 36 της σύμβασης της Βιέννης του 1963 περί προξενικών σχέσεων, όπου προβλέπεται ως δικαίωμα των κρατών να επικοινωνούν με τους υπηκόους τους. Η παρούσα οδηγία χορηγεί το δικαίωμα στον κρατούμενο, εφόσον το επιθυμεί.
- (14) Δεδομένου ότι το απόρρητο της επικοινωνίας μεταξύ υπόπτου ή κατηγορουμένου και δικηγόρου είναι βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να τηρούν και να εγγυώνται το απόρρητο των διαβουλεύσεων μεταξύ δικηγόρου και πελάτη και το απόρρητο κάθε άλλης μορφής επικοινωνίας που επιτρέπεται βάσει της εθνικής νομοθεσίας. Για το απόρρητο δεν θα πρέπει να προβλέπεται καμία εξαίρεση.

- (15) Παρεκκλίσεις από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και από το δικαίωμα επικοινωνίας μετά τη σύλληψη πρέπει να επιτρέπονται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όταν υπάρχουν επιτακτικοί λόγοι επείγουσας ανάγκης για την αποτροπή σοβαρών δυσμενών συνεπειών για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα άλλου προσώπου και όταν δεν υπάρχουν άλλα, λιγότερο περιοριστικά μέσα για την επίτευξη του ίδιου αποτελέσματος, όπως, σε περιπτώσεις όπου υπάρχει κίνδυνος συμπαιγνίας, η αντικατάσταση του δικηγόρου που έχει επιλέξει ο ύποπτος ή κατηγορούμενος ή η επιλογή διαφορετικού τρίτου προσώπου για το ζήτημα της επικοινωνίας.
- (16) Κάθε τέτοια παρέκκλιση θα πρέπει να οδηγεί σε αναβολή μόνο, όσο το δυνατόν συντομότερη, της αρχικής πρόσβασης σε δικηγόρο και δεν πρέπει να προσβάλλει την ουσία του δικαιώματος. Θα πρέπει να βασίζεται σε κατά περίπτωση αξιολόγηση της αρμόδιας δικαστικής αρχής, της οποίας η απόφαση πρέπει να είναι δικαιολογημένη.
- (17) Οι παρεκκλίσεις δεν πρέπει να θίγουν το δικαίωμα δίκαιης δίκης και ιδίως δεν πρέπει ποτέ να έχουν ως αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται καταθέσεις του υπόπτου ή κατηγορουμένου που δόθηκαν χωρίς την παρουσία δικηγόρου για να εξασφαλιστεί η καταδίκη το.
- (18) Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος πρέπει να μπορεί να παραιτείται από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, εφόσον έχει πλήρη γνώση των επιπτώσεων της παραίτησης, ιδίως επειδή έχει έρθει σε επαφή με δικηγόρο πριν λάβει τη σχετική απόφαση και έχει την απαραίτητη ικανότητα να κατανοεί τις εν λόγω επιπτώσεις και υπό τον όρο ότι η παραίτηση δίνεται ελεύθερα και χωρίς περιθώρια αμφιβολίας. Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος θα πρέπει να μπορεί να ανακαλεί την παραίτηση οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.
- (19) Σε κάθε πρόσωπο που εξετάζεται από την αρμόδια αρχή υπό διαφορετική ιδιότητα από αυτή του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, π.χ. ως μάρτυρας, πρέπει να παρέχεται αμέσως πρόσβαση σε δικηγόρο, εάν η αρχή θεωρεί ότι κατά τη διάρκεια της ανάκρισης έχει καταστεί ύποπτος, και τυχόν καταθέσεις που δόθηκαν πριν καταστεί ύποπτος δεν μπορεί να χρησιμοποιούνται εναντίον του.
- (20) Προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία της δικαστικής συνεργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα δικαιώματα που προβλέπονται από την παρούσα οδηγία πρέπει να εφαρμόζονται, τηρουμένων των αναλογιών, και στις διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης σύμφωνα με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002 για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών³⁶.
- (21) Το πρόσωπα που υπάγονται στη διαδικασία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης θα πρέπει να έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο κράτος εκτέλεσης, ώστε να μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους που προβλέπονται από την απόφαση πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

³⁶ EE L 190 της 18.7.2002, σελ.1.

- (22) Το συγκεκριμένα πρόσωπα θα πρέπει επίσης να έχουν τη δυνατότητα να προσφεύγουν σε δικηγόρο στο κράτος μέλος έκδοσης, που θα αναλαμβάνει το καθήκον να επικουρεί τον δικηγόρο στο κράτος μέλος εκτέλεσης σε ειδικές περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παράδοσης με την επιφύλαξη των προθεσμιών που ορίζονται στην απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου· αυτός ο πρώτος δικηγόρος θα πρέπει να είναι σε θέση να επικουρεί τον δικηγόρο που έχει ορισθεί στο κράτος μέλος εκτέλεσης με σκοπό την άσκηση, σε αυτό το κράτος μέλος, των δικαιωμάτων που προβλέπονται από την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ιδιαίτερα σε σχέση με τους λόγους άρνησης που προβλέπονται στα άρθρα 3 και 4· δεδομένου ότι το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης βασίζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, δεν προκύπτει κανένα δικαίωμα αμφισβήτησης κατ' ουσία της υπόθεσης στο κράτος μέλος εκτέλεσης· δεδομένου ότι τα δικαιώματα υπεράσπισης δεν είναι ασυμβίβαστα με την αμοιβαία αναγνώριση, η ενίσχυση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη τόσο στο κράτος μέλος εκτέλεσης όσο και σε αυτό της έκδοσης θα ευνοήσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη.
- (23) Προκειμένου το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο να είναι αποτελεσματικό στο κράτος μέλος έκδοσης, η δικαστική αρχή εκτέλεσης θα πρέπει να ενημερώνει χωρίς καθυστέρηση τη δικαστική αρχή έκδοσης για τη σύλληψη του ενδιαφερομένου και για την αίτησή του να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο στο κράτος μέλος έκδοσης.
- (24) Ελλείψει επί του παρόντος κοινοτικής νομοθετικής πράξης περί νομικής συνδρομής (ευεργέτημα πενίας), τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεχίσουν να εφαρμόζουν τις εγχώριες διατάξεις περί νομικής συνδρομής, οι οποίες θα πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τον Χάρτη, την ΕΣΔΑ και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σε περίπτωση που νέες εγχώριες διατάξεις που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας χορηγούν ευρύτερο δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο από ότι ίσχυε προγενέστερα βάσει του εθνικού δικαίου, οι υφιστάμενοι κανόνες περί νομικής συνδρομής θα πρέπει να ισχύουν αδιακρίτως και για τις δύο καταστάσεις.
- (25) Βάσει της αρχής της αποτελεσματικότητας του δικαίου της ΕΕ, τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίζουν επαρκή και αποτελεσματικά ένδικα βοηθήματα σε περίπτωση παραβίασης δικαιώματος που παραχωρείται στους πολίτες βάσει του δικαίου της Ένωσης.
- (26) Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει κρίνει κατά πάγια νομολογία ότι τυχόν δυσμενείς επιπτώσεις από την παραβίαση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο πρέπει να αποκαθίστανται με την επαναφορά τού προσώπου στην ίδια θέση που θα βρισκόταν εάν δεν είχε διαπραχθεί η παραβίαση. Προς τούτο μπορεί να απαιτείται επανεκδίκαση ή ισοδύναμα μέτρα, εάν υπήρξε οριστική καταδίκη κατά παράβαση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο.
- (27) Δεδομένου ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει κρίνει ότι η χρήση ενοχοποιητικής κατάθεσης υπόπτου ή κατηγορουμένου που δίνεται χωρίς πρόσβαση σε δικηγόρο θίγει ανεπανόρθωτα τα δικαιώματα υπεράσπισης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να υποχρεούνται, κατ' αρχήν, να απαγορεύουν τη χρήση καταθέσεων που δίνονται κατά παράβαση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο ως αποδεικτικών στοιχείων εις βάρος του υπόπτου ή κατηγορουμένου, εκτός εάν η χρήση τέτοιων αποδεικτικών στοιχείων δεν θίγει τα δικαιώματα υπεράσπισης. Τούτο ισχύει με την επιφύλαξη της χρήσης των καταθέσεων για άλλους σκοπούς που επιτρέπονται

από το εθνικό δίκαιο, όπως η ανάγκη τέλεσης επειγουσών ανακριτικών πράξεων ή αποφυγής της διάπραξης άλλων αδικημάτων ή σοβαρών δυσμενών επιπτώσεων για οποιοδήποτε πρόσωπο.

- (28) Η παρούσα οδηγία καθορίζει ελάχιστους κανόνες. Τα κράτη μέλη μπορούν να επεκτείνουν τα δικαιώματα που θεσπίζονται με την παρούσα οδηγία ώστε να παρέχεται υψηλότερος βαθμός προστασίας σε καταστάσεις που δεν διέπονται ρητά από την παρούσα οδηγία. Ο βαθμός προστασίας δεν πρέπει ποτέ να υπολείπεται των προτύπων του Χάρτη και της ΕΣΔΑ, όπως αυτά έχουν ερμηνευθεί στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- (29) Η παρούσα οδηγία συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια, του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, του δικαιώματος στην ακεραιότητα του προσώπου, των δικαιωμάτων του παιδιού, της ένταξης των ατόμων με αναπηρίες, του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου, του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος της υπεράσπισης. Η παρούσα οδηγία πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με αυτά τα δικαιώματα και αυτές τις αρχές.
- (30) Η παρούσα οδηγία προάγει τα δικαιώματα του παιδιού και λαμβάνει υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, ιδίως τις διατάξεις περί πληροφόρησης και συμβουλευτικής υποστήριξης. Η οδηγία διασφαλίζει ότι τα παιδιά δεν μπορεί να παραιτούνται από τα δικαιώματά τους από την παρούσα οδηγία όταν δεν έχουν την ικανότητα να κατανοούν τις επιπτώσεις της παραίτησης. Οι νόμιμοι εκπρόσωποι παιδιών υπόπτων ή κατηγορουμένων πρέπει να ενημερώνονται το νωρίτερο δυνατόν σχετικά με την κράτηση του παιδιού και τους λόγους για τους οποίους κρατείται, εκτός εάν τούτο αντιβαίνει στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.
- (31) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας, που αντιστοιχούν στα δικαιώματα που εγγυάται η ΕΣΔΑ, εφαρμόζονται με σεβασμό προς τα δικαιώματα αυτά και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- (32) Επειδή ο στόχος της καθιέρωσης κοινών ελάχιστων προτύπων δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί με μονομερείς ενέργειες των κρατών μελών, σε εθνικό ή σε περιφερειακό ή σε τοπικό επίπεδο, αλλά η επίτευξή του είναι δυνατή μόνο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δύνανται να θεσπίσουν μέτρα κατ' εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, όπως αυτή μνημονεύεται στο άρθρο 5 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας του προηγούμενου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει το μέτρο που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του εν λόγω στόχου.
- (33) [Σύμφωνα με τα άρθρα 1, 2, 3 και 4 του πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, που προσαρτάται στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία κοινοποίησαν την πρόθεσή τους να συμμετάσχουν στην έκδοση και την

εφαρμογή της παρούσας οδηγίας] Η [με την επιφύλαξη του άρθρου 4 του πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, που προσαρτάται στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία δεν συμμετέχουν στην έκδοση της παρούσας οδηγίας, και ως εκ τούτου δεν δεσμεύονται από αυτή ούτε υπόκεινται στην εφαρμογή της]³⁷.

- (34) Σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 2 του πρωτοκόλλου για τη θέση της Δανίας, που προσαρτάται στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Δανία δεν συμμετέχει στην έκδοση της παρούσας οδηγίας, και ως εκ τούτου δεν δεσμεύεται από αυτή ούτε υπόκειται στην εφαρμογή της,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1 **Σκοπός**

Η οδηγία θεσπίζει κανόνες που διέπουν τα δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και προσώπων που υπάγονται στη διαδικασία της απόφασης-πλαισίου 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ώστε να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο και να επικοινωνούν μετά τη σύλληψη με τρίτο πρόσωπο.

Άρθρο 2 **Πεδίο εφαρμογής**

1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται από τη στιγμή που ένα πρόσωπο ενημερώνεται από τις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους, μέσω επίσημης ειδοποίησης ή με άλλο τρόπο, ότι θεωρείται ύποπτο ή κατηγορείται για τέλεση αξιόποινης πράξης μέχρι την ολοκλήρωση των διαδικασιών, η οποία νοείται ως ο τελικός καθορισμός τού εάν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος τέλεσε την αξιόποινη πράξη, συμπεριλαμβανομένης, κατά περίπτωση, της επιμέτρησης της ποινής και της εκδίκασης τυχόν προσφυγής.
2. Η παρούσα οδηγία ισχύει για τα πρόσωπα που υπάγονται στη διαδικασία της απόφασης-πλαισίου 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, από τον χρόνο σύλληψής τους στο κράτος εκτέλεσης.

Άρθρο 3 **Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών**

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι στους υπόπτους και στους κατηγορουμένους παρέχεται πρόσβαση σε δικηγόρο το νωρίτερο δυνατό και σε κάθε περίπτωση:

³⁷ Η τελική διατύπωση αυτής της αιτιολογικής σκέψης θα εξαρτηθεί από τη θέση που θα υιοθετήσουν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία σύμφωνα με τις διατάξεις του πρωτοκόλλου (αριθ. 21).

- α) πριν από την έναρξη οποιασδήποτε ανάκρισης από την αστυνομία ή από άλλες αρχές επιβολής του νόμου,
- β) κατά τη διενέργεια οποιασδήποτε δικονομικής πράξης ή πράξης συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, στην οποία απαιτείται ή επιτρέπεται ως δικαίωμα η παρουσία του προσώπου, βάσει του εθνικού δικαίου, εκτός εάν αυτό θα έθετε σε κίνδυνο τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων,
- γ) από την έναρξη της στέρησης της ελευθερίας.
2. Η πρόσβαση σε δικηγόρο παρέχεται εντός προθεσμίας και κατά τρόπο που να επιτρέπει στον ύποπτο ή κατηγορούμενο να ασκεί αποτελεσματικά τα δικαιώματα υπεράσπισής του.

Άρθρο 4

Περιεχόμενο του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο

1. Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να διαβουλευτεί με τον δικηγόρο που τον εκπροσωπεί.
2. Ο δικηγόρος έχει δικαίωμα να παρίσταται σε κάθε ανάκριση ή ακρόαση. Δικαιούται να υποβάλλει ερωτήσεις, να ζητά διευκρινίσεις και να δίνει καταθέσεις που καταγράφονται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.
3. Ο δικηγόρος δικαιούται να παρίσταται σε κάθε άλλη ανακριτική πράξη ή πράξη συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, στην οποία απαιτείται ή επιτρέπεται ως δικαίωμα η παρουσία του προσώπου, βάσει του εθνικού δικαίου, εκτός εάν αυτό θα έθετε σε κίνδυνο τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων.
4. Ο δικηγόρος δικαιούται να ελέγχει τις συνθήκες κράτησης του υπόπτου ή κατηγορουμένου και για αυτό τον λόγο έχει πρόσβαση στον τόπο κράτησης.
5. Η διάρκεια και η συχνότητα των διαβουλεύσεων μεταξύ υπόπτου ή κατηγορουμένου και δικηγόρου δεν περιορίζονται κατά κανέναν τρόπο που μπορεί να θίγει την άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης.

Άρθρο 5

Το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτον μετά τη σύλληψη

1. Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε οποιοδήποτε πρόσωπο αναφερόμενο στο άρθρο 2, το οποίο στερείται την ελευθερία του, να έχει το δικαίωμα να επικοινωνεί το νωρίτερο δυνατό με τουλάχιστον ένα πρόσωπο της υπόδειξής του.
2. Σε περίπτωση που το πρόσωπο είναι παιδί, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο νόμιμος εκπρόσωπος του παιδιού ή κάποιος άλλος ενήλικας, αναλόγως με το συμφέρον του παιδιού, ενημερώνεται το νωρίτερο δυνατό σχετικά με το γεγονός και τους λόγους στέρησης της ελευθερίας του παιδιού, εκτός εάν τούτο αντιβαίνει στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, οπότε ενημερώνεται κάποιος άλλος ενδεδειγμένος ενήλικας.

Άρθρο 6

Το δικαίωμα επικοινωνίας με τις προξενικές ή διπλωματικές αρχές

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν το δικαίωμα των προσώπων του άρθρου 2, που στερούνται την ελευθερία τους και είναι αλλοδαποί, να ενημερώνουν το νωρίτερο δυνατό τις προξενικές ή διπλωματικές αρχές τού κράτους τού οποίου είναι υπήκοοι σχετικά με το γεγονός της κράτησής τους, να επικοινωνούν με τις προξενικές ή διπλωματικές αρχές.

Άρθρο 7

Απόρρητο

Τα κράτη μέλη εγγυώνται το απόρρητο των διαβουλεύσεων μεταξύ υπόπτου ή κατηγορουμένου και του δικηγόρου του. Επίσης διασφαλίζουν το απόρρητο της αλληλογραφίας, των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και των άλλων επιτρεπόμενων βάσει του εθνικού δικαίου μορφών επικοινωνίας μεταξύ του υπόπτου ή κατηγορουμένου και του δικηγόρου του.

Άρθρο 8

Παρεκκλίσεις

Τα κράτη μέλη δεν παρεκκλίνουν από καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας, εξαιρουμένων, σε εξαιρετικές περιστάσεις, των διατάξεων των άρθρων 3, 4 παράγραφοι 1 έως 3, 5 και 6. Κάθε τέτοια παρέκκλιση:

- α) πρέπει να δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους επείγουσας ανάγκης για την αποτροπή σοβαρών δυσμενών επιπτώσεων για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα προσώπου,
- β) δεν μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά στον τύπο ή τη σοβαρότητα του καταγγελλόμενου αδικήματος,
- γ) δεν πρέπει να υπερβαίνει τα αναγκαία όρια,
- δ) θα είναι όσο το δυνατόν πιο περιορισμένη χρονικά και σε κάθε περίπτωση δεν θα φθάνει έως το στάδιο της δίκης,
- ε) δεν θα προσβάλλει τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας.

Οι παρεκκλίσεις εγκρίνονται μόνο με προσηκόντως αιτιολογημένη απόφαση δικαστικής αρχής, κατά περίπτωση.

Άρθρο 9

Παραίτηση από δικαίωμα

1. Με την επιφύλαξη τυχόν εθνικού δικαίου που απαιτεί την υποχρεωτική παρουσία ή συνδρομή δικηγόρου, η παραίτηση από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο που αναφέρεται στην παρούσα οδηγία τελεί υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει προηγουμένως λάβει συνδρομή δικηγόρου σχετικά με τις επιπτώσεις της παραίτησης ή έχει λάβει με άλλον τρόπο πλήρη γνώση των εν λόγω επιπτώσεων,
 - β) έχει την απαραίτητη ικανότητα να κατανοεί τις εν λόγω επιπτώσεις και
 - γ) η παραίτηση δίνεται ελεύθερα και χωρίς περιθώρια αμφιβολίας.
2. Η παραίτηση και οι περιστάσεις υπό τις οποίες ασκείται καταγράφονται σύμφωνα με το δίκαιο του αντίστοιχου κράτους μέλους.
 3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η παραίτηση μπορεί να ανακαλείται μεταγενέστερα, σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας.

Άρθρο 10

Πρόσωπα που δεν είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι σε κάθε πρόσωπο που δεν είναι ύποπτος ή κατηγορούμενος και εξετάζεται από την αστυνομία ή από άλλη αρχή επιβολής του νόμου στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας παρέχεται πρόσβαση σε δικηγόρο, εάν, κατά την πορεία της εξέτασης, της ανάκρισης ή της ακρόασης καταστεί ύποπτος ή κατηγορηθεί για τη διάπραξη ποινικού αδικήματος.
2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι καμία κατάθεση τού ως άνω προσώπου πριν να ενημερωθεί ότι είναι ύποπτος ή κατηγορούμενος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον του.

Άρθρο 11

Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στη διαδικασία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε πρόσωπο που υπάγεται στη διαδικασία της απόφασης-πλαίσιου 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου έχει δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο αμέσως μετά τη σύλληψή του βάσει του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στο κράτος μέλος εκτέλεσης.
2. Όσον αφορά το περιεχόμενο του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο, το συγκεκριμένο πρόσωπο έχει τα ακόλουθα δικαιώματα στο κράτος μέλος εκτέλεσης:
 - το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο εντός προθεσμίας και κατά τρόπο που να του επιτρέπει την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του·
 - το δικαίωμα να συναντά τον δικηγόρο που τον εκπροσωπεί·
 - το δικαίωμα παρουσίας του δικηγόρου του σε οποιαδήποτε ανάκριση ή ακρόαση, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος του δικηγόρου να θέτει ερωτήσεις, να ζητά διευκρινήσεις και να προβαίνει σε δηλώσεις, οι οποίες θα καταχωρούνται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο·

- το δικαίωμα για τον δικηγόρο του να έχει πρόσβαση στον τόπο κράτησης του προσώπου προκειμένου να ελέγχει τις συνθήκες αυτής της κράτησης.

Η διάρκεια και η συχνότητα των συναντήσεων μεταξύ του προσώπου και του δικηγόρου του δεν περιορίζονται κατά τρόπο που να είναι σε θέση να παρεμποδίσει την άσκηση των δικαιωμάτων του που προβλέπονται από την απόφαση πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οποιοσδήποτε υπάγεται στη διαδικασία της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, κατόπιν αιτήσεως, έχει επίσης το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο αμέσως μετά από σύλληψη δυνάμει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στο κράτος μέλος έκδοσης, προκειμένου αυτός να επικουρεί τον δικηγόρο στο κράτος μέλος εκτέλεσης σύμφωνα με την παράγραφο 4. Ο συλληφθείς πρέπει να ενημερώνεται για το συγκεκριμένο δικαίωμα.
4. Ο δικηγόρος του συγκεκριμένου προσώπου έχει στο κράτος μέλος έκδοσης το δικαίωμα να αναπτύσσει μόνο τις δραστηριότητες που είναι αναγκαίες για τη συνδρομή του δικηγόρου στο κράτος μέλος εκτέλεσης, με σκοπό την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του συλληφθέντος στο κράτος μέλος εκτέλεσης σύμφωνα με την απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, ιδιαίτερα σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4..
5. Το συντομότερο δυνατό μετά τη σύλληψη δυνάμει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, η δικαστική αρχή εκτέλεσης γνωστοποιεί τη σύλληψη στην δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος και το αίτημα του συλληφθέντος να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο εξίσου στο κράτος μέλος έκδοσης.

Άρθρο 12

Νομική συνδρομή (ευεργέτημα πενίας)

1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των εγχώριων διατάξεων περί νομικής συνδρομής, οι οποίες ισχύουν σύμφωνα με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
2. Τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να εφαρμόζουν λιγότερο ευνοϊκές διατάξεις για τη νομική συνδρομή από τις επί του παρόντος ισχύουσες, αναφορικά με τη πρόσβαση σε δικηγόρο όπως προβλέπεται στην παρούσα οδηγία.

Άρθρο 13

Ένδικο βοήθημα

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι στη διάθεση του προσώπου του άρθρου 2 υπάρχει αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα σε περίπτωση παραβίασης του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικηγόρο.
2. Το ένδικο βοήθημα έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά του προσώπου στην ίδια θέση που θα βρισκόταν εάν δεν είχε διαπραχθεί η παραβίαση.

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι καταθέσεις του υπόπτου ή κατηγορουμένου και τα αποδεικτικά στοιχεία που συλλέγονται κατά παράβαση του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικηγόρο ή σε περιπτώσεις έγκρισης παρέκκλισης από το εν λόγω δικαίωμα, βάσει του άρθρου 8, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται ως αποδείξεις εναντίον του σε κανένα στάδιο της διαδικασίας, εκτός εάν η χρήση αποδεικτικών στοιχείων αυτού του είδους δεν θα έθιγε τα δικαιώματα υπεράσπισης.

Άρθρο 14

Ρήτρα μη υποβάθμισης των προτύπων

Καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας δεν επιτρέπεται να εκληφθεί υπό την έννοια ότι περιστέλλει ή αποκλίνει από τα δικαιώματα και τις δικονομικές εγγυήσεις που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και από άλλες σχετικές διατάξεις διεθνούς δικαίου ή από τη νομοθεσία κρατών μελών που παρέχουν υψηλότερο βαθμό προστασίας.

Άρθρο 15

Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε εφαρμογή τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία, το αργότερο εντός [24 μηνών από τη δημοσίευση της παρούσας οδηγίας στην *Επίσημη Εφημερίδα*].
2. Ανακοινώνουν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των διατάξεων αυτών και πίνακα αντιστοιχίας μεταξύ των εν λόγω διατάξεων και της παρούσας οδηγίας.
3. Όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις ανωτέρω διατάξεις, αυτές περιέχουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από παρόμοια παραπομπή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της παραπομπής καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

Άρθρο 16

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία τίθεται σε ισχύ την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης .

Άρθρο 17
Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη σύμφωνα με τις συνθήκες.

Βρυξέλλες,

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
Ο Πρόεδρος

Για το Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος